

Боярська-Хоменко Анна Володимирівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Сьогодні існує кілька підходів до аналізу тенденцій у сфері професійної освіти дорослих та неперервної освіти. Джерелом для визначення тенденцій у галузі професійної освіти дорослих є розвиток національних законодавств, звіти урядів країн, а також міжнародні дослідження, які часто аналізують сучасний стан усіх галузей освіти дорослих та неперервної освіти [1].

У статті виявлено спільні та відмінні тенденції розвитку професійної освіти дорослих у двох групах країн: група країн Центральної Європи (Німеччина, Словаччина, Чехія, Польща та ін.) та група країн Східної Європи (Румунія, Болгарія та ін.).

Спільні тенденції розвитку професійної освіти дорослих у країнах Центральної та Східної Європи відповідають міжнародним тенденціям та вказують на актуальні проблеми системи освіти дорослих, а також на можливі шляхи їх розв'язання:

- індивідуалізація професійного навчання дорослих. Цьому сприяє активна розробка та використання нових освітніх технологій, а також їх популяризація серед дорослого населення. Процес індивідуалізації навчання сприяє залученню більшої кількості дорослих до системи неперервної освіти [2].

- зростання значення освіти дорослих та андрагогічної науки. Так, професійне навчання дорослих поступово стає однією з основних тем у загальноєвропейській науковій дискусії [3].

- зменшення ролі формальних закладів освіти у системі навчання дорослих і популяризація неформальної освіти. Інституалізація освіти дорослих втрачає свою актуальність [3]. Навчання на робочому місці, в соціальному середовищі, через засоби масової інформації та через мережу Інтернет,

самоорганізоване та самостійне навчання стають ключовими поняттями розвитку професійної освіти дорослих.

- децентралізація системи управління освітою дорослих, що забезпечує розвиток освіти дорослих у всіх регіонах, удосконалення організації системи навчання з урахуванням регіональних і культурних особливостей.

- поступовий відхід державної влади від фінансування освіти дорослих. Популярним стає навчання на підприємствах, яке фокусується на розвитку персоналу та продуктивності праці. Тому задоволення потреб у навчанні дорослого населення здійснюється через комерційні заклади освіти, тоді як частка державних освітніх пропозицій поступово зменшується.

- приватні організації сприяють розвитку освіти дорослих і здійснюють підтримку освітніх установ [4].

- залучення до неперервної професійної освіти широкого кола дорослих людей різного віку, соціального статусу та інтелектуального розвитку.

- популяризація «Мережевої освіти», надінституціонального та транснаціонального співробітництва, що полягає у популяризації взаємодії між закладами освіти, освітніми відділами і секторами [5].

- інтеграція професійної і загальнокультурної освіти, що сприяє формуванню у дорослих людей цілісної концепції світу і уявлень про своє місце в ньому.

- міждисциплінарне навчання на основі сучасних технологій. Що сприяє розвитку нових способів навчання.

- розвиток ідеї інклюзивного навчання у системі професійної освіти дорослих, інтеграція дорослих учнів з особливими фізичними, емоційними і навчальними потребами до традиційних програм професійної підготовки.

- застосування сучасних методів навчання для підвищення креативності та продуктивності дорослих учнів; використання методів для мотивації.

- використання інтерактивних та інноваційних методів навчання дорослих, запозичення форм та методів навчання з професійних бізнес-технологій.

Поруч зі спільними тенденціями ми виявили і відмінні:

- у країнах Східної Європи не вистачає закладів спеціалізованої профільної освіти для педагогів-андрагогів. Натомість у країнах Центральної Європи заклади вищої освіти пропонують програми підготовки педагогів-андрагогів, відповідних кваліфікованих кадрів.

- розвиток мережі формальних і неформальних закладів освіти для дорослих у країнах Центральної Європи, розширення системи сертифікації та визнання різних видів освіти, їх сумісність на національному і на загальноєвропейському рівнях.

- визнання у країнах Центральної Європи будь-якої освітньої діяльності дорослої людини частиною освітнього процесу.

- визначення у країнах Центральної Європи потреб дорослих у професійній підготовці та працевлаштуванні з урахуванням майбутніх тенденцій і змін у їх кваліфікації.

- країни Центральної Європи підтримують тенденцію до оптимізації компетентностей, навичок та визначення поточних і майбутніх кваліфікаційних вимог до професій, а також координації дій між ключовими стейкхолдерами.

- зниження у країнах Східної Європи зв'язку між формальною освітою дорослих і вимогами сучасного ринку праці.

- брак у країнах Східної Європи кваліфікованих фахівців в технічних професіях, відсутність досвіду в професійній підготовці. Основним недоліком існуючої системи професійної освіти дорослих є відсутність орієнтації на практику.

- низький соціальний престиж технічних галузей та низький рівень заробітної плати у фахівців означених галузей у країнах Східної Європи [6].

Таким чином, можна узагальнити, що провідними тенденціями розвитку професійної освіти дорослих є розвиток усіх видів навчання (формального,

неформального та інформального), а також офіційне визнання та сертифікація компетентностей здобутих через неформальне та інформальне професійне навчання. У країнах Центральної особливою значення набуває тенденція до оволодіння професійною кваліфікацією у галузі андрагогіки, що позитивно впливає на розвиток освіти дорослих взагалі та професійної освіти зокрема. Актуальною є тенденція до модернізації професійної освіти дорослих шляхом вивчення інноваційних практик та досвіду освітнього співтовариства, що є запорукою популяризації професійного навчання впродовж усього життя та удосконалення професійних компетентностей на будь-якому етапі трудової діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Egetenmeyer, R., Strauch, A. (2016). *What's new in Europe?* [online]. Available at: <http://www.die-bonn.de/doks/egetenmeyer0802.pdf> [Accessed 1 Dec. 2021]
2. Wygotski, L.S. (1989). *Myślenie i mowa*. Warszawa : PWN. 384 s.
3. Троцько, А.В., Боярська-Хоменко, А.В. (2018) Тенденції та перспективи розвитку освіти дорослих в Німеччині. *Українсько-польський науковий журнал «Освітнологія / Oswiatologia»*, 7, с. 13–24.
4. Боярська-Хоменко, А.В. (2017). Значення Гамбурзької декларації освіти дорослих для країн Центральної та Східної Європи. *Теорія та методика навчання та виховання*, вип. 42, с. 19–27.
5. Витярис, В. (2016). *Теоретико-методологические подходы к исследованию проблемы образования взрослых* [online]. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/teoretiko-metodologicheskie-podhody-k-issledovaniyu-problemy-obrazovaniya-vzroslyh> [Accessed 1 Dec. 2021]
6. Боярська-Хоменко, А.В. (2019). *Освіта дорослих у країнах Центральної та Східної Європи*. Харків : ХНПУ, Мітра, 386 с.

Referenses

1. Egetenmeyer, R., Strauch, A. (2016). *What's new in Europe?* [online]. Available at: <http://www.die-bonn.de/doks/egetenmeyer0802.pdf> [Accessed 1 Dec. 2021]
2. Wygotski, L.S. (1989). *Myślenie i mowa*. Warszawa : PWN, 384 p.
3. Trotsko, A.V., Boiarska-Khomenko, A.V. (2018) Tendentsii ta perspektyvy rozvytku osvity doroslykh v Nimechchyni [Trends and prospects for the development of adult education in Germany]. *Ukrainsko-polskyi naukovi zhurnal «Osvitohiia / Oswiatologia»*, 7, pp. 13–24.
4. Boiarska-Khomenko, A.V. (2017). Znachennia Hamburzkoi deklaratsii osvity doroslykh dlia krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy [The value of the Hamburg Declaration on Adult Education for Central and Eastern Europe]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, vyp. 42, pp. 19–27.
5. Vytiarys, V. (2016). *Teoretyko-metodolohycheskye podkhody k issledovaniyu problemy obrazovaniya vzroslykh* [Theoretical and methodological approaches to the study of the problem of adult education] [online]. Available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/teoretiko-metodologicheskie-podhody-k-issledovaniyu-problemy-obrazovaniya-vzroslykh> [Accessed 1 Dec. 2021]
6. Boiarska-Khomenko, A.V. (2019). *Osvita doroslykh u krainakh Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy* [Adult education in Central and Eastern Europe]. Kharkiv : KhNPU, Mitra, 386 p.

Abstract. Common and different trends in the development of adult vocational education in Central and Eastern Europe have been identified. Common trends are: individualization of adult vocational training; growing role of andragogical science; reducing the role of formal educational institutions in the adult education system; decentralization of the management system; gradual withdrawal of the state from the financing adult education; restructuring of the institutional sector and a wide range of services; promotion of "Network Education", supra-institutional and transnational cooperation; integration of professional and

general cultural education; interdisciplinary training based on modern technologies; development of the idea of inclusive education in the system of adult vocational education; application of innovative teaching methods to increase creativity and productivity of adult students; use of progressive methods of motivation and some others.

Along with common trends, different ones were found. In the countries of Eastern Europe they are: there is a lack of specialized specialized education institutions for andragogy teachers; reducing the link between formal adult education and the demands of the modern labour market:

low social prestige of technical industries and low wages of specialists in these industries. In Central Europe, they are: expanding the network of formal and non-formal adult education institutions; recognition of any adult educational activity as part of the educational process; determining the needs of adults in vocational training and employment, taking into account future trends and changes in their qualifications; supporting the trend towards optimizing competencies, skills and defining current and future qualification requirements for professions, as well as comparing existing required competencies and coordinating actions among key stakeholders.

Key words: lifelong learning, adult education, vocational education of adults, trends in education, vocational education, European countries.